

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

462-OJI PLENARINĖ SESIJA, 2010 M. BALANDŽIO 28, 29 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelio stiprinimo (tiriamoji nuomonė)

(2011/C 18/01)

Pranešėjas **José María ESPUNY MOYANO**

Bendrapranešėjis **Carlos TRÍAS PINTO**

Europos Sąjungai pirmininkauti besirengianti Ispanija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2009 m. liepos 23 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelio stiprinimo.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2010 m. kovo 25 d. priėmė savo nuomonę.

462-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2010 m. balandžio 28–29 d. (balandžio 28 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 124 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis šiandien

1.1 Bendroji žemės ūkio politika (BŽŪP) – tai ne tik tikrąja šio žodžio prasme pirmoji bendroji ES politika, kuri aukščiausią tašką pasiekė neseniai ratifikuota Lisabonos sutartimi išplėtus su ja susijusias galias, bet ir tvirtas žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis. Todėl ji turėtų būti laikoma svarbiu Europos strateginiu interesu ir daryti aktyvų poveikį tarptautinėje arenoje.

1.2 Nors BŽŪP tikslai liko nepasikeitę nuo pat jos sukūrimo, nepaisant viena po kitos vykdytų Sutarčių reformų, visgi Bendroji žemės ūkio politika per beveik penkiasdešimt metų laikotarpį nuolat prisitaikydavo prie atsiradusių naujų poreikių: laikui bėgant buvo įgyvendinta priemonių ir valdymo sistemų reforma, pakeistas biudžetas, prisitaikyta prie visuomenės reikalavimų bei atverta rinka ES nepriklausančioms šalims. Todėl šiandieną galime didžiuotis tvariu žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modeliu, kuris vis labiau grindžiamas ekonominių, aplinkos apsaugos ir socialinių interesų sąveika.

1.3 Per visą šį procesą Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis nenukrypdamas siekė savo pagrindinių tikslų: garantuoti gyventojams saugaus ir sveiko maisto tiekimą, sukurti pasaulyje pirmaujančią žemės ūkio ir maisto produktų gamybos ekonominę sistemą ir skatinti vartotojų vertinamų gaminių įvairovę ir kokybę.

2. Teigiami ir neigiami aspektai

2.1 Nors apskritai modelis vertinamas teigiamai, vis dėlto reikėtų apsvarstyti tam tikras jo patobulinimo ir atnaujinimo galimybes, įskaitant:

— būtinybę nustatyti bendras priemones, kuriomis būtų galima reaguoti į kainų svyravimus, galinčius pasikartoti artimiausioje ateityje, ir taip išvengti padėties, kuri buvo susidariusi 2007 ir 2008 m.,

- konkrečių žemės ūkio ir maisto produktų programų (saugomų kilmės vietos nuorodų, saugomų geografinių nuorodų, garantuotų tradicinių gaminių) patobulinimus, siekiant supaprastinti ir suderinti jų sąlygas, padidinti jų techninius reikalavimus, sustiprinti modelį ir užtikrinti jo tinkamesnę apsaugą išorės rinkose,
- veiksmingos Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų vartojimo skatinimo politikos stiprinimą, siekiant suteikti papildomos vertės mūsų produktų gausumui ir įvairovei Europos mastu ir, visų svarbiausia, sėkmingai suderinti Europos vertybes su produktų komercializacija,
- žemės ūkio ir maisto produktų grandinės – gamyba, perdirbimas ir prekyba – strateginės vizijos plėtojimą, kai skatinamas sistemos skaidrumas ir taikomos priemonės, užkertančios kelią piktnaudžiavimui dominuojančia padėtimi ar nesąžiningai veiklai, turinčiai poveikio grandinės veikimui,
- vartotojams teikiamos informacijos gerinimą, taikant bendrą ženklavimo modelį, ir galimybę sukurti sistemą, kuri kiek įmanoma geriau išnaudotų naujų informacijos technologijų potencialą, kad vartotojai galėtų kuo pagrįsčiau pasirinkti.

3. Neatidėliotųjų problemų sprendimas

3.1 Atnaujiniusi institucijas ir ratifikavusi naująją Sutartį, Europos Sąjunga įžengė į naują etapą. Turime išspręsti keletą naujų problemų ir įgyvendinti esminius pokyčius, kurie leistų Sąjungai įtvirtinti savo pirmaujančią poziciją ir, visų svarbiausia, rasti išeitį iš dabartinės ekonomikos ir finansų krizės.

3.2 Dabartinėmis sąlygomis Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos sistema turi savitų poreikių, į kuriuos privaloma atsižvelgti šiuo metu vykstančiose diskusijose dėl naujosios Bendrosios žemės ūkio politikos nuo 2013 m. Kai kurie iš šių poreikių nagrinėjami šioje nuomonėje arba buvo išsamiai apsvarstyti kitose EESRK nuomonėse ⁽¹⁾.

3.3 Šioje nuomonėje EESRK norėtų išsamiau išdėstyti poziciją dėl Bendrijos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelio tvarumo ir pabrėžti jo svarbą. Kadangi tai vienintelis tinkamas modelis ilguoju laikotarpiu, svarbu užtikrinti, kad jis būtų vienodai taikomas visoje Bendrijos rinkoje, ir neleisti, kad jis būtų privalomas tik Europos ūkio subjektams, nes aišku, kad tik taip galėsime užtikrinti jo tęstinumą.

4. Saugaus, subalansuoto ir teisingo modelio link

4.1 Europos žemės ūkio ir maisto produktų gamybos modelis yra aiškiai suderintas su tvarumo principais, atsižvelgiant į tris jo aspektus: ekonominį, aplinkos apsaugos ir socialinį.

4.2 Pastaraisiais metais, ypač per paskutiniąją Bendrosios žemės ūkio politikos reformą, buvo priimtos aukštas tikslus keliančios teisinės nuostatos itin svarbiose srityse, pavyzdžiui:

- maisto produktų saugumo ir atsekamumo stiprinimas,
- ekologiškos gamybos, kompleksiškos gamybos, labiau aplinką tausojančios veiklos organizavimas ir apskritai aplinkos apsauga,
- įvairių nuostatų dėl gyvūnų gerovės taikymas gaminant visų rūšių produktus,
- socialinių nuostatų ir darbuotojų apsaugos stiprinimas.

4.3 EESRK mano, kad šis modelis yra iš esmės svarbus siekiant užtikrinti BŽŪP gyvavimą ir Europos Sąjungos nuolatinį konkurencingumą vis labiau globalizuotame pasaulyje. Mėnėtų vertybės, įtvirtintos teisės aktuose, kartu su pastangomis optimizuoti mokslinius tyrimus ir žemės ūkio gamybą, leis Europos Sąjungai spręsti opius klausimus pasaulyje, kuriame, pasak Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO), iki 2020 m. maisto produktų gamybos poreikiai išaugs dvigubai.

4.4 Vis dėlto, kad šis modelis taptų realybe, Bendrijos ūkio subjektai turėjo įdėti ir toliau deda daug pastangų žemės ūkio produktų gamybos ir perdirbimo srityse. Todėl nėra logiška, kad taikant jį praktiškai atskleidžiama įvairių trūkumų, kurie gali kentti jo paties egzistavimui.

4.5 Pirmasis iš tokių trūkumų yra susijęs su maisto sauga ir importuojamų maisto produktų, pašarų, galvijų ir augalų atitiktimi ES teisės aktams. Europa iš patirties pasimokė, kad būtina išlaikyti aukštą vartotojų ir gyvūnų bei augalų sveikatos apsaugos lygį, todėl, įsigaliojus Reglamentui (EB) Nr. 178/2002, nustatančiam maistui skirtų teisės aktų bendruosius principus, buvo nustatyti nauji standartai. Tačiau teisės aktų leidėjai didžiausią dėmesį skyrė Bendrijos ūkio subjektų prievolėms, o importuotiems gaminiams taikomi reikalavimai liko antrame plane.

4.5.1 Remiantis Europos maisto saugos tarnybos duomenimis, šiandieną daugiau kaip trečdalis vidaus rinkoje užregistruotų perspėjimų dėl maisto saugos pažeidimo paskelbiama dėl produktų, kurių kilmės šalis – už ES ribų. EESRK norėtų priminti, kad Europos Sąjunga privalo garantuoti savo vartotojų saugą ir sveikatą ir užtikrinti, kad visi rinkoje parduodami produktai – įskaitant importuotus produktus – atitiktų teisės aktus.

4.6 Antroji problema, kurią turi spręsti Bendrijos gamintojai ir pramonininkai, kyla dėl to, kad nurodyta pusiausvyros stoka ES rinkoje trukdo jiems konkuruoti su importuotais gaminiais.

⁽¹⁾ OL C 77, 2009 3 27, p. 81.

4.6.1 ES modelio nustatyti reikalavimai labai padidina gamybos sąnaudas. Kai kurių iš šių sąnaudų importuotų produktų gamintojai nepatiria ir tam tikrais atvejais jie netgi naudojami sumažintų tarifų režimu ⁽²⁾.

4.6.2 Remiantis Vageningeno universiteto Žemės ūkio ekonomikos instituto (LEI) pranešimu Nr. 2008-071, naujų gyvūnų gerovės reikalavimų, nustatytų direktyvoje 99/74/EB, taikymas dedeklėms vištoms 8–10 proc. padidins sąnaudas, kurias patiria vidutinis ES gamintojas, privalantis konkuruoti su iš Brazilijos ir JAV importuojama produkcija. Šios šalys ne tik nesilaiko gyvūnų gerovės reikalavimų, bet ir taiko gamybos metodus, kurių reikalavimai gerokai mažesni, palyginti su ES teisės aktuose numatytais reikalavimais (intensyvi gamyba, mažiau vaistų naudojimo suvaržymų, leidžiama gyvūnų pašaruose naudoti genetiškai modifikuotus organizmus (GMO) ir pan.).

4.6.3 Panašų poveikį turi ir su reglamentavimu susijusios sąnaudos. Europos gyvulinių pašarų pramonė turi importuoti tam tikras žaliavas, nes jų Europoje pagaminama nepakankamai, tačiau Bendrijos teisės aktų nustatyti griežti apribojimai GMO srityje apsunkina gyvuliniam pašarams būtinų produktų, pavyzdžiui, grūdų, sojos ir baltyminių pupelių, importą iš Brazilijos, Argentinos ir kitų šalių. Šie apribojimai turi tiesioginio poveikio Europos mėsos pramonei, privalančiai padengti padidėjusias sąnaudas, nuo kurių priklauso jos konkurencingumas Europos rinkoje ir eksporto į ES nepriklausančias šalis srityje. Vis dėlto toks samprotavimas nereikia, kad pritariame GMO naudojimui.

4.6.4 Tai pripažįsta ir pati Europos Komisija Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato pranešime dėl GMO reglamentuojančių teisės aktų taikymo, kuriame nurodoma, kad dėl „visiško nepakantumo“ politikos Europos žemės ūkio ir maisto produktų sektorius gali patirti iki 200 milijardų EUR nuostolių. Be to, Europos vartotojams neužtikrinama aukšto lygio apsauga, į kurią jie turi teisę, nes Europa ir toliau importuoja mėsą, pieną ir kitus produktus, pagamintus iš galvijų, kurie buvo šeriami GMO turinčiais pašarais. Todėl reikėtų sukurti sąlygas, kurios būtinos plėtoti vartotojų lūkesčius atitinkančią gamybą.

4.6.5 Panašių problemų į aprašytas šiame skyriuje kyla ir kitose srityse, kuriose taip pat patiriama didelių su reglamentavimu susijusių sąnaudų, pavyzdžiui, pesticidų naudojimo (didžiausi leistini likučių kiekiai ir kiti aplinkosaugos apribojimai), augalų sveikatos ar gyvulių identifikavimo sąnaudos.

4.7 Galiausiai dabartinės padėties ilgainiui nebus galima išlaikyti ir dėl tam tikrų politinių aplinkybių. Iš tikrųjų nėra logiška diskriminuoti Europos ūkio subjektų jų pačių rinkoje ES nepriklausančių šalių naudai.

5. Būtinybė ieškoti sprendimų

5.1 EESRK nuomone, ES privalo rasti sprendimų, kurie padėtų geriau taikyti Bendrijos modelį vidaus rinkoje nesuvaržant laisvos konkurencijos ir nepažeidžiant tarptautinių susitarimų.

⁽²⁾ EESRK pabrėžia, kad ES yra didžiausia pasaulyje žemės ūkio produktų importuotoja, o šią poziciją ji pasiekė produktams iš mažiau išsivysčiusių ir besivystančių šalių taikydama preferencinius muitų tarifų režimus (BLS, BLS+ ir „Viskas, išskyrus ginklus“ (VIG)).

5.2 Sprendimai turėtų apimti įvairias sritis ir kai kuriais atvejais gali būti įgyvendinami laipsniškai. Iš galimų priemonių EESRK norėtų pabrėžti šias:

— *Patekimo į rinką sąlygų tikslinimas.* Importo kontrolė privalo užtikrinti, kad galvijai ir augalai – ypač tie, kurie pateks į maisto grandinę – į Europos Sąjungą būtų įvežami saugiai ir laikantis ES standartų. Taip pat svarbu, kad ši kontrolė būtų pagrįsta suderintomis procedūromis, užtikrinančiomis, jog visi produktai, nepaisant jų įvežimo vietos, patenkintų vienodas saugumo garantijas. Tai abipusiškumo su Europos ūkio subjektais užtikrinimo klausimas.

— *Europos modelio tarptautinio pripažinimo gerinimas.* Europos Sąjunga privalo aiškinti šį modelį ir skatinti jo tarptautinį pripažinimą, nes jis grindžiamas tvarumo vertybėmis, kurias pasaulio mastu propaguoja Jungtinių Tautų sistema. Informaciją apie šį modelį reikia skleisti įvairiose organizacijose, pavyzdžiui, Pasaulio prekybos organizacijoje, Maisto ir žemės ūkio organizacijoje (FAO), CODEX Alimentarius Mundi, Pasaulinėje gyvūnų sveikatos organizacijoje (OIE), Tarptautinės darbo organizacijoje, Jungtinių Tautų prekybos bei plėtros konferencijoje (UNCTAD) ir kitose. Panašiai reikėtų stengtis kiek įmanoma labiau suderinti teisės aktus tarptautiniu lygiu ir tokiu būdu užkirsti kelią nevienodų sąlygų sudarymui.

— *Vartotojų sveikatos apsaugos ir gyvūnų gerovės sistemų abipusio pripažinimo tobulinimas su ES nepriklausančiomis šalimis.* Į prekybos susitarimus Europos Sąjunga privalo įtraukti specialius skyrius dėl žmonių ir augalų sveikatos apsaugos ir maisto saugos sistemų abipusio pripažinimo siekiant užtikrinti bendrą sutarimą dėl tinkamo sveikatos apsaugos lygio, nepažeidžiant PPO nustatytų taisyklių.

— *Tarptautinės techninės pagalbos gerinimas.* Reikia aktyviau įgyvendinti tokias iniciatyvas kaip „Geresnis mokymas rūpinantis maisto sauga“ (angl. *Better Training for Safer Food*), kuri skatina techninio pobūdžio bendradarbiavimą su besivystančiomis šalimis, kurios savo produktus eksportuoja ar pageidauja eksportuoti į Europą, organizuojant techninius mokymus, kuriant taisykles ir standartus, keičiantis darbuotojais ir pan.

— *Prekybos iniciatyvos.* ES taip pat galėtų ištirti galimybę pagerinti prekybos sąlygas, finansinius aspektus ar vystomojo bendradarbiavimo nuostatas toms besivystančioms šalims, kurios suderina savo sistemą su Bendrijos modeliu.

— *Geresnė teisėkūra.* Nors Europa neturi imtis protekcionistinių priemonių, apribojančių patekimą į jos rinkas, negalime leisti, kad ES modelio taikymas kenktų jos pačios ūkio subjektams. Teisės aktų supaprastinimas taip pat galėtų būti labai naudinga priemonė nereikalingai administracinei naštai sumažinti.

5.2.1 Europos modelis iš dalies yra pagrįstas tomis „viešosiomis gėrybėmis“, kurias piliečiai ir vartotojai vertina kaip būtinas: svarbiausios jų – nuo kilmės priklausanti kokybė ir gamybos metodai, gyvūnų apsauga, atsargumo principas ir aplinkos apsauga.

5.2.2 Europos politikoje turėtų būti numatytos priemonės, užkertančios kelią darbo vietų perkėlimui į kitas vietas, kad būtų galima konkuruoti vienodomis sąlygomis ir taip paskatinti taikyti socialines ir darbo normas⁽³⁾, užtikrinančias orumo nežeminantį darbą, propaguojamą vidaus rinkoje. Be to, Europos Sąjunga privalo raginti atitinkamas tarptautines organi-

zacias (ypač PPO) į savo su prekyba nesusijusias nuostatas įtraukti socialines ir darbo normas, nes prekyba bus iš tikrųjų laisva tik tada, kai ji teisinga.

5.2.3 Taigi teisės aktų leidėjai privalo teikti pirmenybę tam, kad tinkamomis teisinėmis priemonėmis būtų sukurta nauja pusiausvyra, pakeisianti dabartinę padėtį.

5.3 EESRK ragina Europos Parlamentą, Tarybą ir Komisiją atsižvelgti į šią nuomonę ir primygtinai prašo ES pirmininkaujantios Ispanijos siūlyti priemones šiam klausimui spręsti.

Briuselis 2010 m. balandžio 28 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI*

⁽³⁾ TDO konvencijos Nr. 87, 98, 105, 111, 135, 182, TDO deklaracija dėl pagrindinių principų ir teisių darbe, TDO trišalė deklaracija dėl tarptautinių bendrovių ir socialinės politikos, TDO deklaracija dėl priverstinio darbo, TDO deklaracija dėl diskriminacijos, TDO tinkamo darbo darbotvarkė, TDO deklaracija dėl vaikų darbo, OECD įmonių valdymo principai, OECD gairės tarptautinėms įmonėms, JT tūkstantmečio deklaracija.